

No: 274 – Mahreç İşareti

OBRUK (ARISAMA) HALISI

TESCİL ETTİREN

BOR TİCARET VE SANAYİ ODASI

Bu coğrafi işaret, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında 01.08.2017 tarihinden itibaren korunmak üzere 13.12.2017 tarihinde tescil edilmiştir.

Tescil No	: 274
Tescil Tarihi	: 13.12.2017
Başvuru No	: C2017/077
Başvuru Tarihi	: 01.08.2017
Coğrafi İşaretin Adı	: Obruk (Arısama) Halısı
Ürün / Ürün Grubu	: Halı / Halılar ve kilimler
Coğrafi İşaretin Türü	: Mahreç işareti
Başvuru Yapan	: Bor Ticaret ve Sanayi Odası
Başvuru Yapanın Adresi	: Niğde Cad. Keçeciler İş Hanı K:1, Bor Merkez, Bor
Coğrafi Sınır	: Niğde ili Bor ilçesi Obruk köyü
Kullanım Biçimi	: Obruk köyünde dokunan halıların arka yüzünde herhangi bir köşeye, aşağıda verilen logo ile birlikte ebatları, deseni, ilmek sayısı, dokuma tarihi ve dokuyan bilgilerini içeren etiketleme yapılacaktır.

ETİKET BİLGİLERİ

OBRUK (ARISAMA) HALISI

Ebatı:

Deseni:

İlmeç Sayısı:

Dokuma Tarihi:

Dokuyan Bilgileri:

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri:

Obruk yöresi halılarına kompozisyon ve desen özellikleri açısından bakıldığında, geometrik bir üslup görülmektedir. Bu üslup, günümüzün bile çağdaş estetik anlayışına oldukça uymaktadır. Genelde halılarda orta zemin kare veya dikdörtgenlere bölünerek içlerine ana motif, zeminde kalan boşluklara da yine geometrik motif ya da motifler birbiri ardı sıra gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Genelde halıların yüzeyine bakıldığında orta zemini çevreleyen kalın tek bir bordürde bile sonsuzluk prensibi göze çarpar. Bu özellik Selçuklular döneminden süregelen bir geleneğin yaşatılması niteliğindedir. Bordürlerin içlerinde de yine geometrik motifler yer almaktadır. Bu halılarda rastlanmakta olan en karakteristik özellik halıların başlangıç ve bitiş kısmında orta zemini çevreleyen ana bordürün haricinde bir bordürün daha yer almasıdır. Bu bordürlerin içlerinde yine geometrik motifler bulunmaktadır. Arısama (Obruk) halılarının taban, çeyrek, yastık, minder, seccade ve rapor desen dokuma çeşitleri bulunmaktadır. Karakteristik zemin süslemeleri arasında bitkisel motifler, kilim desenleri, geometrik motifler, hayvansal figürler (akrep, köpek, geyik gibi), Latin harfî figürleri, Türkmen gölü motifi, sonsuzluğu simgeleyen motifler yer almaktadır. Temel motiflerin büyük ve belirgin olduğu göze çarpmaktadır. Zemin rengi beyaz, bakır kırmızı, lacivert ya da mavidir. %100 yün iplik kullanılarak dokunurlar. Obruk köyünde yapılan dokumalarda kullanılan motiflerin; bereket, şans, sağlık, ölüm, günah, yeniden dirilme, nazar ve sonsuzluk gibi konuları simgelediğini görülmektedir. Dokumalarda en fazla kullanılan desenler göz, yıldız, hayat ağacı, muska, akarsu, çavuşlu, tavukayağı, elmalı ayak, geyik ve koçboynuzu gibi motiflerdir. Obruk halıları, kaba yani kalın dokumalardır. 20x29, 19x32 (dm²'deki ilmeç sayısı) gibi kalitelere sahip olan Obruk halılarının orta zemininde göbek denen büyük bir bölüm ve onu tamamlayan iri motifler yer almaktadır. Bunlara "göbekli halı" denilmektedir.

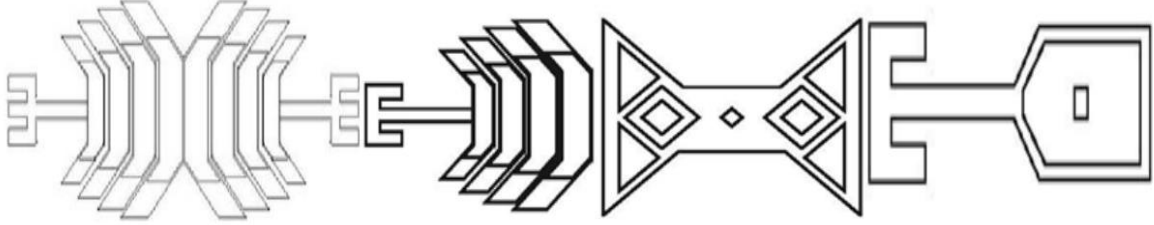
Üretim Metodu:

Halı yapımında önceleri ağaçtan günümüzde ise demirden olan tezgâhlara eriş adı verilen iplerin çözülmesi (sarılması) ve ayak denilen uç kısmının dokunmasıyla başlanır. Daha önceden belirlenen modele göre renkli yün ipliklerle ilmeçler atılarak halı yükseltilir. Her bir sıradan sonra ilmeçlerin yerleştirilmesi ve sıkı olması için önce geçgi adı verilen atkı ipi geçirilip kirkitle sıkıştırılmaktadır. Daha sonra varan gelen indirilerek ikinci ağızlık açılır, çapraz getirilip argaç (atkı) geçirilir ve tekrar kirkitle vurularak ilmelerin sıkılaştırması işlemi yapılır.

Obruk halıları adlarını orta yani göbek kısmında kullanılan motiflerden almaktadır. Bunlar çavuşlu, balıklı, elmalı gibi motifler olup dokumaların desen kompozisyonunda yer almıştır.

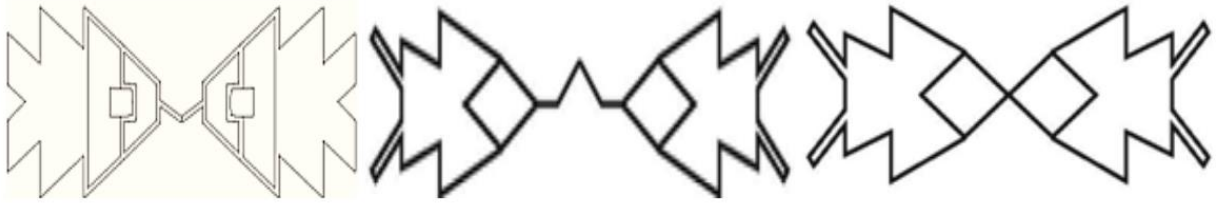
Çavuşlu Motifi:

Desen rütbeli asker ve erlerin giysilerinde bulunan rütbe armasına benzetildiği için köy halkı tarafından çavuşlu motifi olarak adlandırılmıştır. Dokumada kullanılan motif, dokumanın zemin kısmında yer aldığı gibi kullanıldığı dokumaya da adını vermektedir. Genelde taban halısı, yastık, minder, çeyrek dokumalarda ve rapor desen olarak dokunan dokuma örneklerinde kullanılmaktadır.

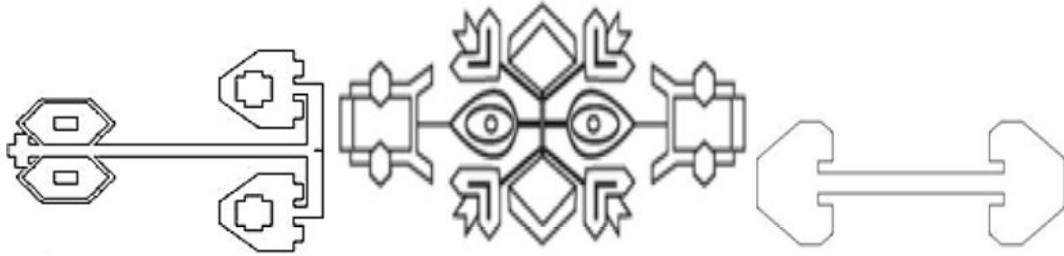
Balıklı Motifi:

Şekil olarak balığa benzetildiği için Obruk köyünde dokuma yapan kadınlar tarafından balıklı motifi denmiştir.

Elmalı Motifi:

Motif elma ağacındaki elmalara benzetilmiş ve bu ismi almıştır.

Dokumalarda Kullanılan İpler:

Obruk köyünde ipler koyunyününden elde edilmektedir. İlkbaharda koyunlardan kırkılan yünler kalitesine ve rengine göre ayrıldıktan sonra dokuma için seçilen koyunun sırt yünü elde yıkılarak temizlenir. Temizlenen yünler kurutulur ve yün tarama makinesine atılarak taranır ve aynı makinede söme (yumak) haline getirilir. Sömeler açılarak çıkırcık ile eğrilir. Eğrilmiş ipler kelep haline getirilerek dokumacılar tarafından boyanır. Boyama işlemini kadınlar kazanlarda ateş üzerinde yaparlar. Kazanlarda boyar maddelerle ipleri kaynatırlar. Boyama işlemine başlanırken ilk önce iplerin boyayı daha iyi almasını sağlamak amacıyla bitkiler ıslatılır ve bekletilir. Daha sonra bitkilerden boya kusturuluncaya kadar kaynatılır. İpler bu malzemelerin olduğu kazana bastırılarak kaynatılmaya devam edilir. İpler boyayı iyice aldıktan sonra yıkanır. Bu yöntem halının rengini uzun süre koruması için önemlidir. Kazanlarda kaynatılarak boyama işlemi tamamlandıktan sonra boyanan ipler kazandan çıkarılarak büyük leğenlerde durulama işlemine geçilir. Bu işlemin amacı boyanan iplerin boyar maddelerden iyice arınmasıdır.

Kullanılan iplerde kırmızı, mavi gibi renkler kimyasal boya ile boyanmaktadır. Yeşil renk bağ yaprağı ile tetir denilen renk ise ceviz kabuğu ile boyanarak elde edilmektedir. Gri (pisi tüyü) ve pas rengi ise koyunyününün doğal halinden elde edilir.

Dokumalarda Kullanılan Araç ve Gereçler:

Tezgâh (Istar)

Istar taşınması, kurulması kolay, pratik dikey çözümlü sistemli dokuma tezgâhıdır. Tezgâhlar önceden ahşap malzemeden yapılmaktaydı ancak sonraki dönemlerde metalden yapılmış tezgâhlar kullanılmaya başlanmıştır. Tezgâh yatay ve dikey hatların çevrelediği dikdörtgen bir şekle sahiptir. Yan kısımlarda “dikeç” üst ve alttaki yatay kısımlarda ise “mazi” bulunur. Ortada yatay olarak bulunan elemana “gücü” denir. Bu bölüm demirden yapılmıştır. Gücünün üst kısmında atkının geçirileceği ağızlıklar için tahtadan yapılmış varangelen bulunur. Tezgâhta bu kısımlardan başka halının ip yumaklarının asıldığı ip çubuğu vardır.

Kırlık

Koyunların yününün kesilmesine yarayan araçtır. Kırkma işlemini genelde erkekler yapmaktadır.

Çıkrık

Dokumada kullanılan çözümlü, atkı ve dokuma iplerinin eğrilmesi işleminde kullanılır.

Sıkıştırma Tarağı (Kirkit)

Dokumalarda bir sıra boyunca ilmek atılıp üzerine atkı atılıp sıkıştırma işlemi için kullanılır. Yöre de kirkit denilmektedir.

Tarak

Dokumalarda bir sıra boyunca düğüm atılıp üzerine atkı atılıp sıkıştırma işlemi yapıldıktan sonra düğüm uçlarının taranması için kullanılır.

Makas

Dokuma boyunca düğümler atıldıktan sonra sıkıştırma işlemi sonrasında tarama işlemi yapılarak düğüm uçlarının kesilmesinde kullanılan araçtır.

Dokuma Bıçağı

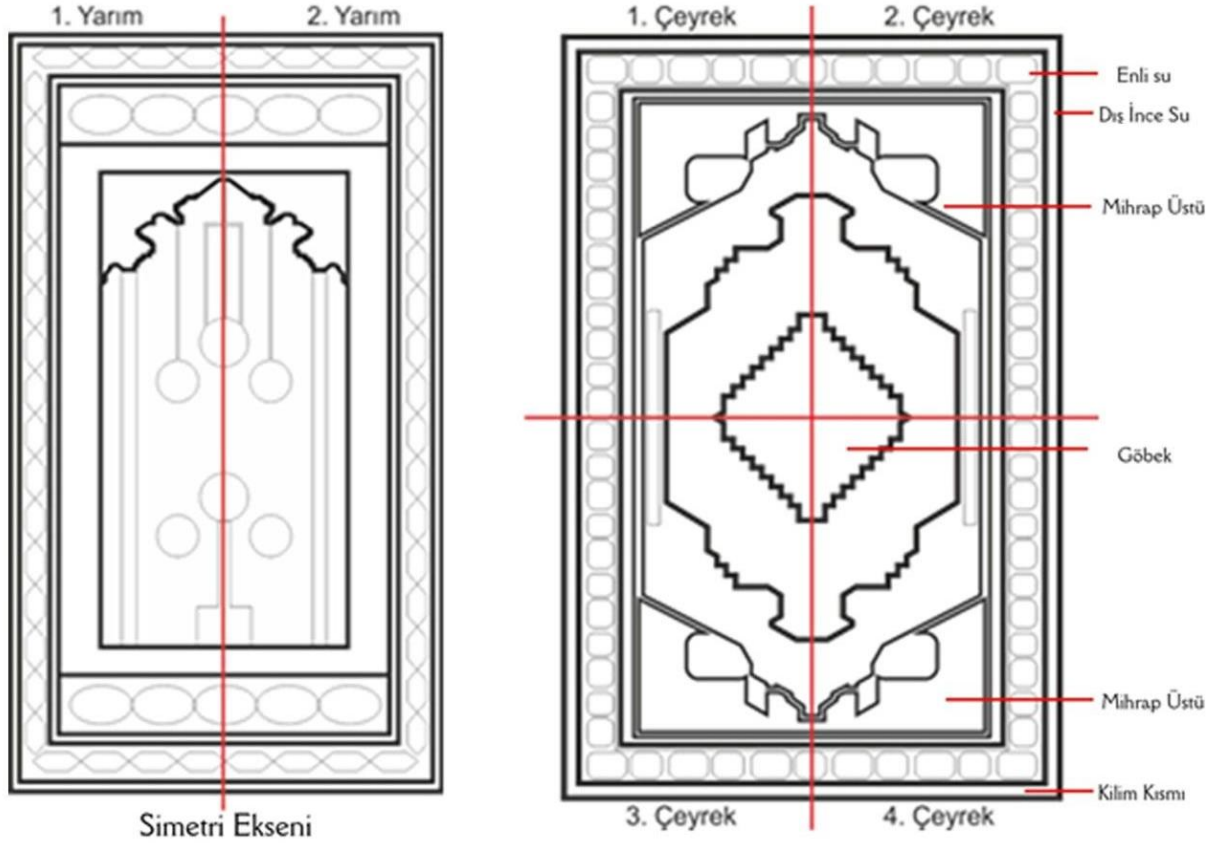
Dokuma yapılırken düğüm atıldıktan sonra düğüm uçlarını kesmeye yarayan araç olup dokumacılar tarafından ilkel olarak var olan malzemelerden yapılmıştır.

Burgu Demiri

Dokumada kullanılan tezgâhların yan leventlerinde yer alıp çözümlerin gerdirilerek dokunmasını sağlayan araçtır.

OBRUK (ARISAMA) HALILARININ DESEN ÖZELLİKLERİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASI

Genelde dokumalar rapor desen olup simetriktir. Örneğin taban, çeyrek, yastık ve minder dokumaları tam simetri olup seccadeler yarım simetridir.

Rapor Desen Halısı

Rapor desen dokumalarının ayak kısmında birden fazla ayak motifi ve birden fazla göbek motifi bulunmaktadır. Dokuma zemininde bulunan farklı bordür, göbek çeşitlerini ve motiflerden dokuyucu isteğine ya da ihtiyacına uygun olarak kullanmaktadır.

Taban Halısı

Büyük oda veya salona sermek için dokunur. Ortalama 181x276-195x290 cm ölçülerindedir. Taban halıları genellikle göbeklidir. Göbek şekli taban göbek adıyla isimlendirilir, göbeğin iki ucunda kelle adı verilen stilize edilmiş kartal motifleri yer alır.

Dokumalar balıklı, çavuşlu, elmalı göbekli dokumalar olarak adlandırılmaktadır. Köşeleri taban köşe, gül köşe; ayak bölümü ise gül ayak, elmalı ayak, damalı ayak; sandık bölümü, merdivenli sandık, güllü sandık; boncuk bölümü ise boncuk, zigzag (suyolu) motifinden oluşur. Ayak kısmından sonra sandık kısmı devamında ise göbek denilen kısımlarda değişik rapor kısımlar kullanılmıştır. Dokumalar dokuyucunun isteğine uygun olarak dokunduğundan her birinde serbest özgün dokumalar yapılmaktadır. Dokuyucu dokumaları tahmini dokuduğundan halının ebatlarında çok az bir fark olmaktadır.

Çeyrek Halısı

Halk arasında oda halısı ismiyle de bilinir. Küçük odalarda ya da taban halısının yetmediği yerlerde kullanılmak üzere üretilir. Çift halılar gibi iki tanesi birleşik (uç uca) dokunur. Ortalama 150x220 cm ölçülerindedir. Balıklı ve çavuşlu göbeğin küçültülmüş şekilleri, suyolu motifi, boncuklu ve yıldızlı şekilli bordürler olur.

Yastık Halısı

İnsanların otururken sırtlarını duvara dayamaları için dokunmuş halılardır. Ortalama 60x110 cm boyutundadır. Göbeğin ortasında yuvarlak bir madalyon, iki dar yüzünde de küçük madalyonlar yer alır. Taban dokumalarda olduğu gibi balıklı, çavuşlu desenlerinin yanı sıra Zincirli yastıklarda göbeğin iki yanında zincire benzer desenler bulunur.

Minder Halısı

Minder olarak kullanılmak için dokunur. Genellikle 70x70, 50x50 cm ölçülerindedir. Son yıllarda 40x40 cm boyutlarında sandalye minderleri de dokunmaya başlanmıştır. Desen olarak genellikle özgün çiçek motifleri kullanılmıştır. Taban halılarında olduğu gibi çavuşlu modeli olanlarda vardır.

Seccade Halısı

Üzerinde namaz kılmak için dokunur. Ortalama 65x110 cm ölçülerindedir. Zemini mihraplı veya göbeklidir. Ancak son zamanlarda Kâbe ve cami desenleri kompozisyona egemen olmuştur. Desenlerine göre kandilli, camili, minareli ve mihraplı gibi isimler alırlar.

Coğrafi Sınır İçerisinde Gerçekleşmesi Gereken Üretim, İşleme ve Diğer İşlemler:

Dokumada kullanılan çözü, atkı, ilmek iplikleri Niğde ili Bor ilçesi Obruk köyünde yetiştirilen koyunların yünlerinden elde edilmektedir.

Denetleme:

Denetim merci Bor Ticaret ve Sanayi Odasından bir üye, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Bor Halil Zöhre Ataman Meslek Yüksek Okulu Halıcılık ve Kilimcilik Bölümünden bir üye ve Niğde Valiliği Mahalli İdareler Halıcılık, El Sanatları Geliştirme ve Yayma Birliği Müdürlüğünden bir üye olmak üzere toplam üç kişiden oluşur.

Denetim merci Obruk (Arısama) Halısı üretiminde şunları denetler;

- Coğrafi işaret tescil belgesinde yer alan üretim tekniklerine uygun üretim yapılıp yapılmadığını,
- Kullanılan ipliklerin Niğde ili Bor ilçesi Obruk köyünde yetiştirilen koyunların yününden elde edilip edilmediği,
- İlmek Sayısının doğru olup olmadığı,
- Dokumalarda kullanılan motiflerin tekniğine uygun yapılıp yapılmadığı,
- Etiketlemenin uygun yapılıp yapılmadığını kontrol eder.

Denetimler yılda bir defa düzenli olarak ve şikâyet üzerine veya gerekli görüldüğü hallerde her zaman yapılacaktır. Denetime ilişkin raporlar Bor Ticaret ve Sanayi Odası tarafından Türk Patent ve Marka Kurumuna her yıl gönderilir.

Denetim merci, kamu kuruluşlarından veya özel kuruluşlardan veya bunlarda görevli uzman gerçek veya tüzel kişilerden denetimin gerçekleştirilmesi sırasında faydalanabilir veya hizmet satın alabilir. Denetim merci hakların korunmasında hukuki süreçleri yürütür.